

Studie HELEN

Zdravotní stav a životní styl obyvatel ČR

– porovnání I. a II. etapy

MUDr. K. Žejglicová*, MUDr. J. Kratěnová*, RNDr. M. Malý
SZÚ Praha,

*System monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu
k životnímu prostředí

Studie HELEN

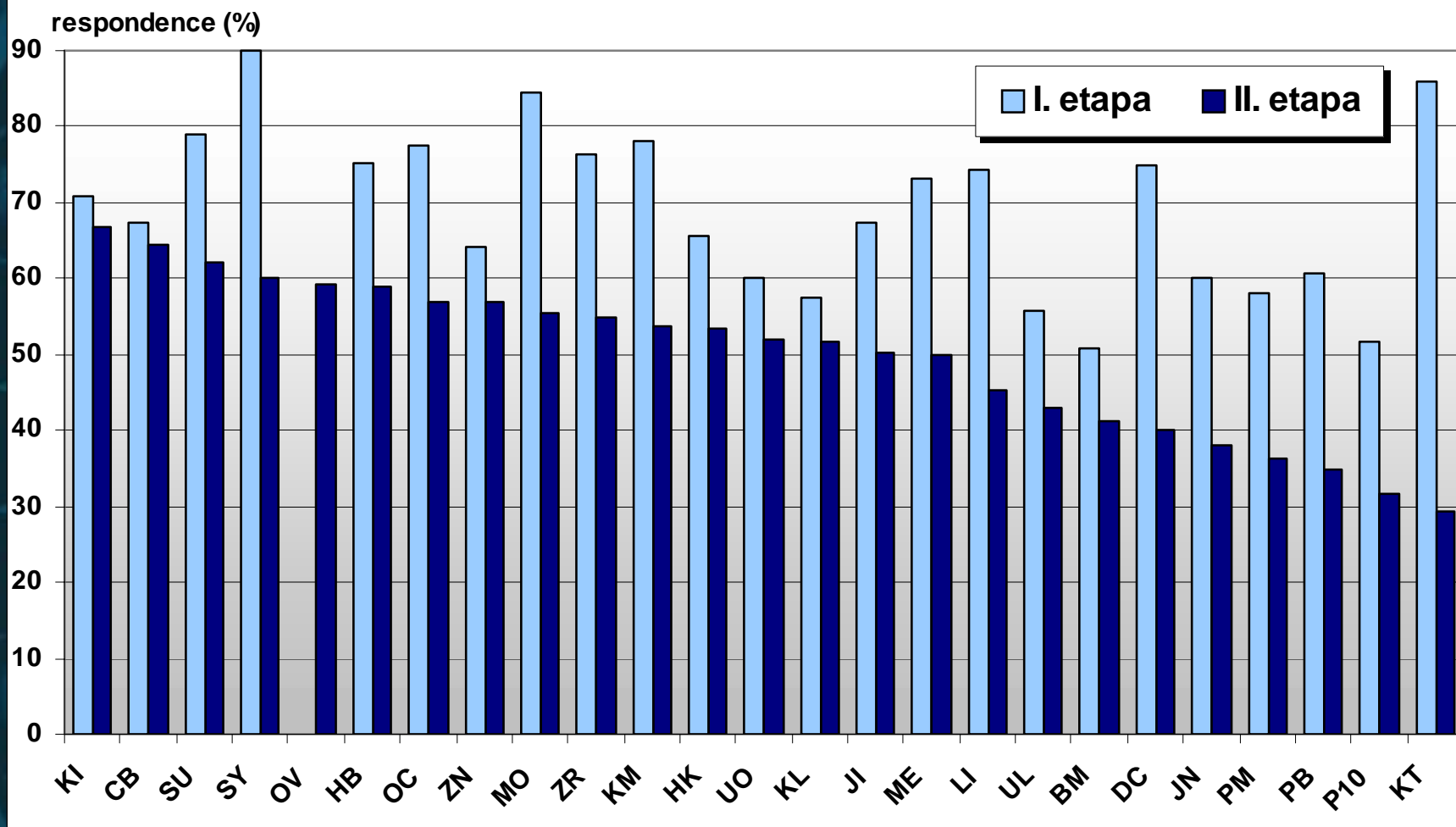
(HEalth-Life style-ENvironment)

- Dotazníkové průřezové šetření zdravotního stavu městské populace ve věku 45 – 54 let
- Realizována v rámci Systému monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí
 - SZÚ Praha a krajské ZÚ (dříve KHS)
- V každém městě - náhodný výběr 800 osob (400 mužů a 400 žen)
 - Oporou náhodného výběru - registr obyvatel MV ČR

Studie HELEN

- Dotazník (70 otázek) vyplnili respondenti samostatně, předání a sběr dotazníků zajistili tazatelé
- Sledované faktory:
 - zdravotní stav
 - socioekonomická situace
 - RA + životní styl
 - názory na životní prostředí a zdraví
- Studie je plánována jako dlouhodobá – dosud se uskutečnily dvě etapy
- I. etapa 1998 – 2002: 27 měst ČR; response 70 %
- II. etapa 2004 – 2005: 25 měst ČR; response 50 %

Porovnání response v I. a II. etapě studie HELEN

- v polovině měst klesla response v II.etapě o víc než 20 %
- celková response se v II.etapě snížila o 20,3%

Faktory ovlivňující respondenci

- **Výsledky zahraničních studií :**
 - metoda sběru dat (interview, samostatné vyplnění dotazníku, telefonický dotazník)
 - dovednosti tazatelů
 - instituce, která studii organizuje
 - délka interview nebo dotazníku
 - téma studie
 - název studie
- **Faktory ovlivňující respondenci studie HELEN:**
 - snižující se ochota populace ČR zúčastnit se podobných šetření (např. studie MONICA: 1985-respondence 86%, 2001- resp.65%)
 - zákon na ochranu osobních údajů → obava ze zneužití dat
 - počet a zkušenosti tazatelů

Non-respondenti studie HELEN

- Součástí studie HELEN byl formulář pro non-respondenty
 - formulář vyplnil tazatel na základě informací od non-respondenta
 - formulář obsahoval otázky na **nejvyšší dosažené vzdělání, současnou ekonomickou aktivitu a subjektivní hodnocení zdraví** (znění otázek odpovídalo dotazníku studie HELEN)
- Vyhodnocení proběhlo pouze ve 3 městech (Karviná, Ostrava, Šumperk), kde byl získán dostatečný počet vyplněných formulářů
 - o 20 – 25 % vybrané populace jsme neměli žádnou informaci
 - vyhodnocení proběhlo na úrovni měst (*mezi městy existují v posuzovaných otázkách statisticky významné rozdíly*)
- **Statisticky významné rozdíly byly zjištěny pouze v Ostravě** (*non-respondenti měli vyšší vzdělání a lépe hodnotili svůj zdravotní stav, v ekonomické aktivitě nebyly zjištěny rozdíly*)

Rozdíly mezi respondenty a non-respondenty (výsledky zahraničních studií)

- Respondenti mají:
 - vyšší socioekonomický status (včetně vyššího vzdělání, vyšších příjmů),
 - lepší subjektivní hodnocení zdraví,
 - zdravější životní styl (úroveň fyzické aktivity, konzumace alkoholu, kuřáctví)
- V případě nemocnosti se výsledky studií různí:
 - u studií zaměřených na specifické onemocnění je vyšší nemocnost u respondentů
 - jiné studie nalézají vyšší nemocnost u non-respondentů
- Vztahy mezi kuřáctvím a socioekonomickými ukazateli a kuřáctvím a subjektivním hodnocením zdraví nebyly u respondentů a non-respondentů signifikantně rozdílné

(Survey Non-response in the Netherlands: Effects on Prevalence Estimate and Associations, 2003)

- **námi stanovený odhad prevalence rizikových faktorů i sledovaných onemocnění je pravděpodobně nižší než je jejich skutečný výskyt v hodnocené populaci**
- **vztahy mezi jednotlivými proměnnými by neměly být významně ovlivněny nižší respondencí**

Porovnání výsledků I. a II. etapy

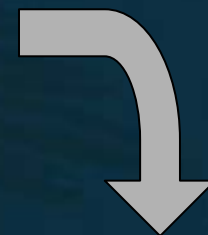
- **Do porovnání byla zahrnuta data z 22 měst**
 - podmínkou zařazení města:
 - účast v obou etapách studie
 - response neklesla k hranici 30%
- **Porovnávané soubory**
 - I. etapa : response 69,2 %
 - 11 543 osob (47,0 % mužů, 53,0 % žen)
 - II. etapa : response 51,2 %
 - 8 325 osob (45,8 % mužů, 54,2 % žen)
 - průměrný odstup mezi I. a II. etapou byl 4,7 roku

Města zařazená do souboru pro porovnání etap

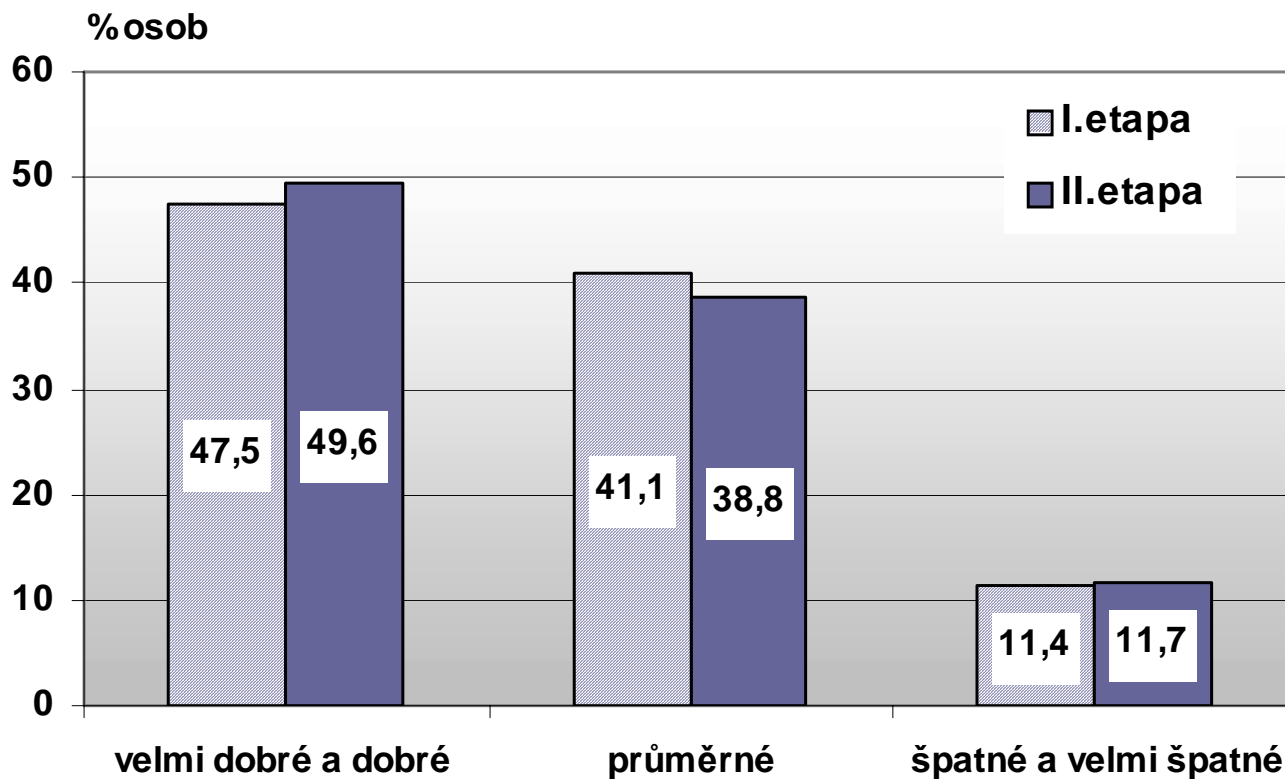
Rozdíly v socio-ekonomických charakteristikách respondentů v I. a II. etapě

- soubory se statisticky významně nelišily:
 - v zastoupení mužů a žen
 - v průměrném věku respondentů
 - v podílu ekonomicky aktivních osob
- v II. etapě bylo statisticky významně více respondentů:
 - s vyšším vzděláním (maturita a VŠ)
 - žijících osaměle
 - s lepší finanční situací

Statistická významnost rozdílů mezi I. a II. etapou je u všech ukazatelů stanovena na základě regresních analýz, ve kterých je zohledněn vliv uvedených socio-ekonomických faktorů a je hodnocena na 1% hladině statistické významnosti.

Subjektivní hodnocení zdraví

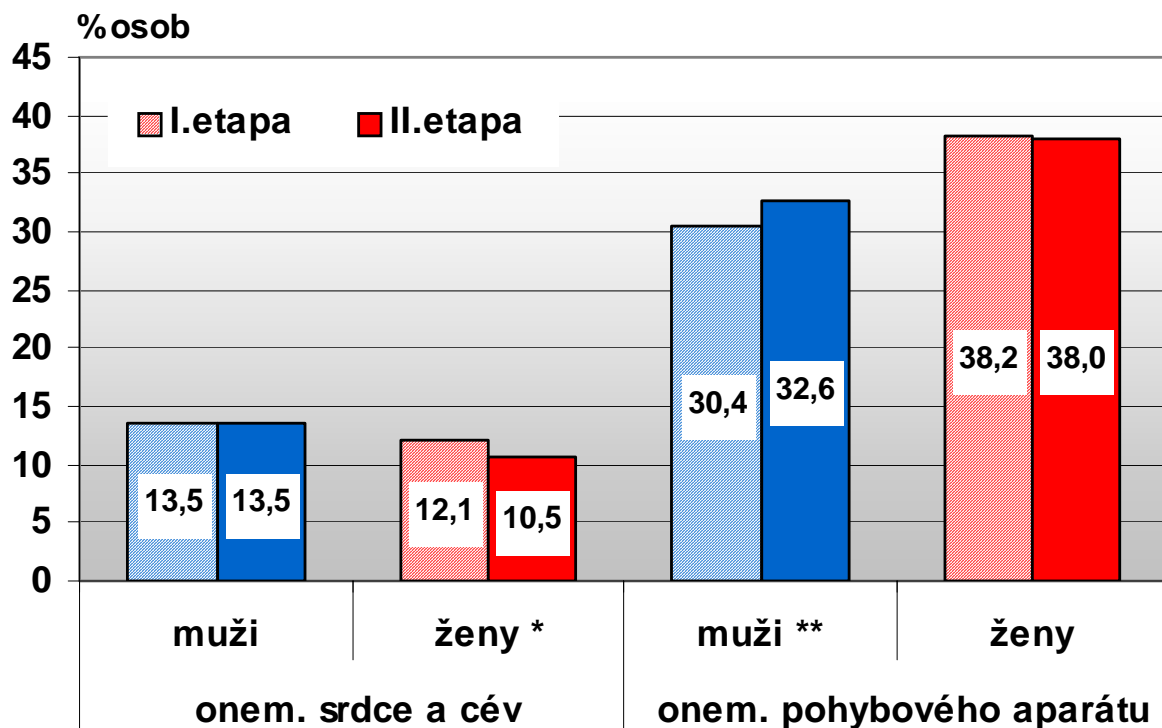

- v subjektivním hodnocení zdraví se muži a ženy v obou etapách významně nelišili
- p-hodnota pro rozdíl mezi etapami: $p = 0,759$

Dlouhodobé zdravotní obtíže:

- muži: 51,4% (I.) 52,6% (II.) rozdíl v II. etapě + 1,2 p.b.; p=0,038
- ženy: 56,1% (I.) 56,0% (II.) rozdíl v II. etapě – 0,1 p.b.; p=0,282

Dlouhodobé zdravotní obtíže - příčiny

Rozdíl etap:

Ženy *: onem. srdce a cév

- rozdíl v II. etapě – 1,6 p.b.; p=0,024

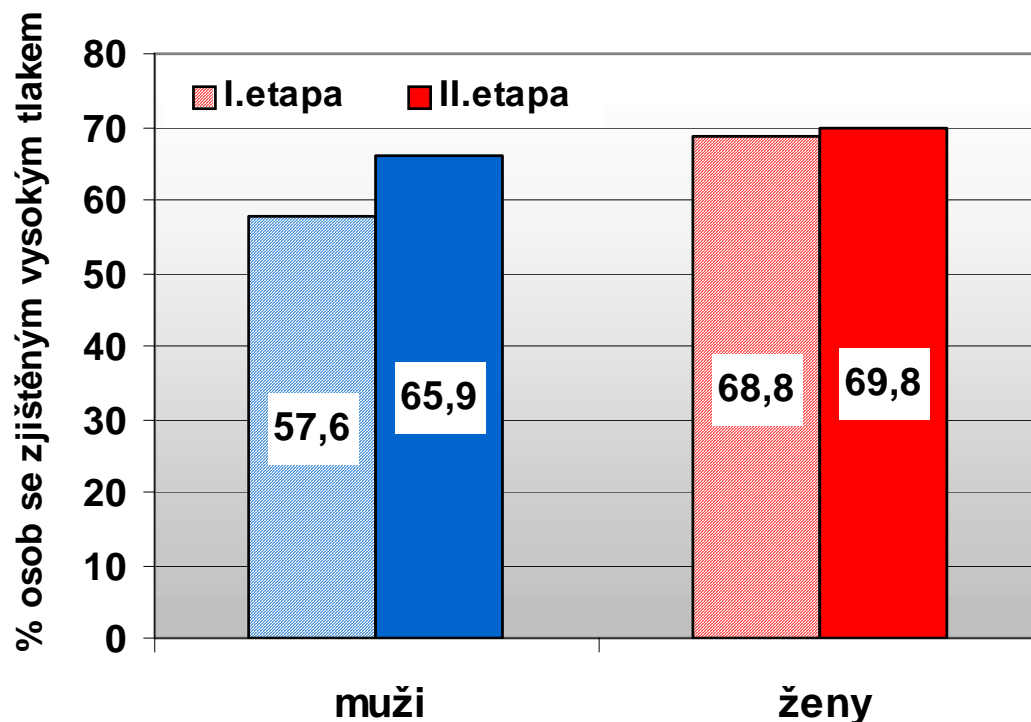
Muži **: onem. pohyb. aparátu

- rozdíl v II. etapě + 2,2 p.b.; p=0,001

Lékařem zjištěný vysoký krevní tlak:

- muži: 29,2% (I.) ... 33,4% (II.) rozdíl v II. etapě + 4,2 p.b.; **p<0,001**
- ženy: 26,0% (I.) ... 26,6% (II.) rozdíl v II. etapě + 0,7 p.b.; p=0,043

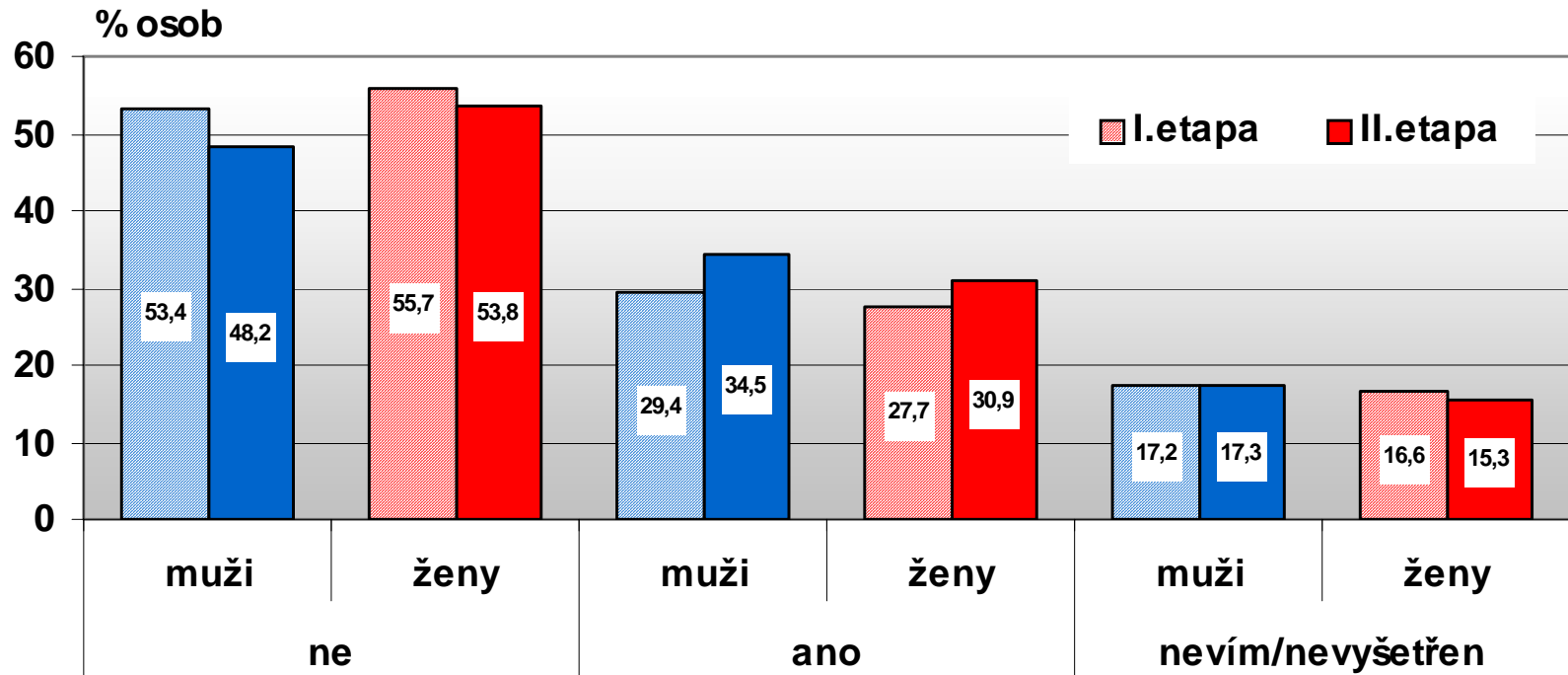
Podíl osob se zvýšeným krevním tlakem užívajících léky

Rozdíl etap v léčbě hypertenze:

- Ženy: rozdíl v II. etapě + 1,1 p.b.; p=0,222
- Muži: rozdíl v II. etapě + 8,4 p.b.; **p<0,001**

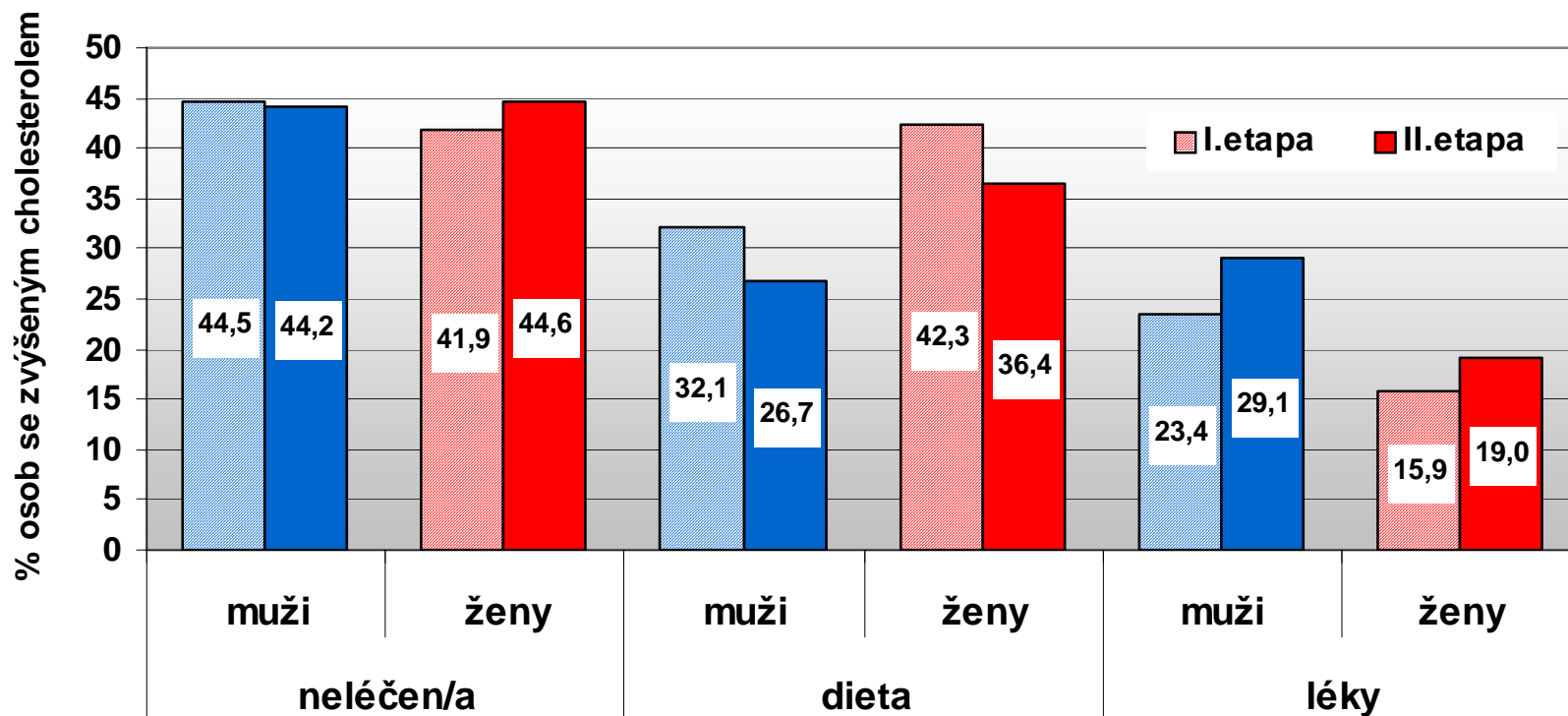
Lékařem zjištěná zvýšená hladina cholesterolu

Rozdíl etap v lékařem zjištěné zvýšené hladině cholesterolu:

- Ženy: zvýšený cholesterol v II.etapě + 3,3 p.b.; **p<0,001**
- Muži: zvýšený cholesterol v II.etapě + 5,1 p.b.; **p<0,001**

Způsob léčby zvýšené hladiny cholesterolu

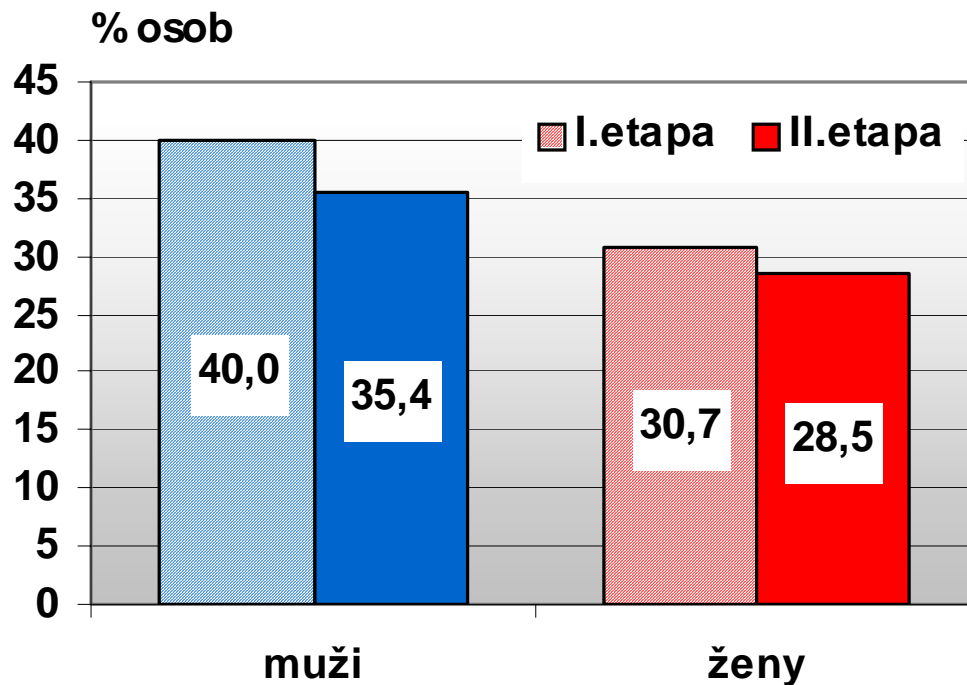

Rozdíl etap v léčbě zvýšené hladiny cholesterolu:

- Ženy: dieta v II.etapě - 5,3 %; **p=0,001**; léky v II.etapě + 3,2 p.b.; p=0,018
- Muži: dieta v II.etapě - 5,9 %; **p=0,001**; léky v II.etapě + 5,7 p.b.; **p=0,001**

Kuřácké zvyklosti

Pravidelní kuřáci

Rozdíl etap v podílu pravidelných kuřáků:

- Ženy: v II.etapě
- 2,3 p.b.; $p=0,012$
- Muži: v II.etapě
- 4,6 p.b.; $p=0,002$

Rozdíl etap v podílu:

- bývalých kuřáků muži i ženy beze změny
- nekuřáků muži v II.etapě významný pokles, ženy beze změny

Ukazatele životního stylu

- Nedostatečná fyzická aktivita (méně než 3 hodiny týdně):
 - muži: 51,3% (I.) ... 51,3% (II.) rozdíl v II. etapě + 0,0 p.b.; $p=0,451$
 - ženy: 54,1% (I.) ... 54,6% (II.) rozdíl v II. etapě + 0,6 p.b.; $p=0,206$
- Pravidelné užívání vitamínových preparátů:
 - muži: 12,5% (I.) ... 14,6% (II.) rozdíl v II. etapě + 2,2 p.b.; $p=0,015$
 - ženy: 21,5% (I.) ... 24,2% (II.) rozdíl v II. etapě + 2,7 p.b.; $p=0,014$
- Preference nízkotučných mléčných výrobků:
 - muži: 46,1% (I.) ... 37,0% (II.) rozdíl v II. etapě – 9,1 p.b.; $p<0,001$
 - ženy: 63,1% (I.) ... 51,8% (II.) rozdíl v II. etapě – 11,3 p.b.; $p<0,001$
- Pití balené pitné vody:
 - muži: 36,7% (I.) ... 48,1% (II.) rozdíl v II. etapě + 11,4 p.b.; $p<0,001$
 - ženy: 40,9% (I.) ... 50,1% (II.) rozdíl v II. etapě + 9,2 p.b.; $p<0,001$

V II.etapě studie HELEN statisticky významně vzrostl podíl respondentů spokojených se svým životem.

Děkuji Vám za pozornost